

Slaveri – då och nu

Lärarhandledning

Skolmaterialet "Slaveri då och nu – Rätten till frihet" har producerats av Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige som en del i ett informationsprojekt om Sveriges roll i det transatlantiska slaveriet och om nutida slaveri. Det är i första hand tänkt för elever i skolår 7–9 och gymnasiet.

Dina elever har kanske redan hört talas om slaveriet och slavarnas situation i de amerikanska sydstaterna. Men vet de att slavhandeln var en viktig del av den europeiska utvecklingen och aktivt drevs av de europeiska staterna, däribland Sverige? Här, liksom i andra delar av världen, var slavhandeln och slaveriet lagligt och pågick med statens aktiva medverkan.

Minst tolv miljoner människor – barn, kvinnor och män – tillfångatogs och lastades på skepp i afrikanska hamnar för att föras över Atlanten och säljas som slavar för arbete i de europeiska kolonierna i Västindien och Amerika. Motstånd och protester slogs brutalt ned men segrade till slut. Kampen mot slaveriet var den första internationella rörelsen för mänskliga rättigheter,

Varför ska vi bry oss?

Vad betyder det för oss i dag att staten Sverige har handlat med människor – som om de var vilken handelsvara som helst, eller har tillverkat och sålt järnbojor – som om det var vilken reservdel som helst? Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige tror att vi alla behöver upplysas om hur lätt det kan vara för ett samhälle att helt bortse från en grups människovärde.

Och att det är extra viktigt att vi vet att detta har skett i vårt eget närområde. Vi måste lära oss förstå hur det kan ske och också hur det kan motverkas. Vilken människosyn hade de som stödde slaveriet i Sverige? Varför dröjde det flera årtionden från det att slavhandel hade förbjudits i Storbritannien tills den förbjöds i Sverige? Och vad var det som till slut fick igång kampen mot slaveriet?

Genom att söka svar på dessa frågor blir vi förhoppningsvis bättre rustade för att kunna upptäcka, erkänna och motverka nutida kränkningar av mänskliga rättigheter i vårt samhälle i dag. För trots att slaveri och människohandel numera är förbjudet i hela världen uppskattar FN att det finns över tolv miljoner människor som lever under slavliknande förhållanden. Minst hälften av dem är barn och en del av dem som är drabbade av människohandeln lever och utnyttjas mitt ibland oss.

.....
Allt material, både tidningen (också i en tillgänglig version för personer med lässvårigheter) och övningarna finns att ladda ner på delegationens hemsida; www.mrdelegationen.se.

De mänskliga rättigheterna gäller för alla och envar. De slår fast att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De mänskliga rättigheterna är universella. De gäller över hela världen, oavsett land, kultur eller sammanhang.

Skolmaterialets olika delar

Tidningen

Tidningen Slaveri då och nu kan läsas enskilt av eleverna och/eller användas som referens och informationskälla när de löser uppgifter i grupp. I övningarna som hör till skolmaterialet finns ofta hänvisningar till vissa delar i tidningen, som i korthet innehåller följande avsnitt:

Sverige och slavhandeln (sid. 3)

Britterna dominerade slavhandeln men även Sverige var inblandat. Här berättar vi bland annat om den första svenska slavhandelsexpeditionen till Afrika 1646 och om det svenska slavfortet Carolusborg i nuvarande Ghana.

Dödlig överresa (sid. 4–5)

Om de vidriga förhållandena på slavskeppen under resan över Atlanten och om den så kallade triangelhandeln mellan Europa, Afrika och den amerikanska kontinenten.

Livet som slav (sid. 6)

Om hur livet såg ut för de förslavade afrikanerna, som levde helt utan mänskliga rättigheter. De tvingades arbeta hårt från morgon till kväll och kontrollerades med hot och brutalt våld.

Den svenska slavön (sid. 7)

På den svenska kolonin på ön Saint Barthélemy fanns svenskägda slavar och en av Västindiens bästa hamnar som användes av slavskepp från många olika nationer. Redan då den svenske kungen Gustav III köpte ön 1784 fanns slaveri där, men antalet slavar ökade kraftigt under det svenska styret.

Motstånd (sid. 8)

Både förslavade afrikaner och vita slaverimotståndare kämpade under århundraden för slaveriets avskaffande. I Europa blev anti-slaverirörelsen den första fredliga massproteströrelsen i modern tid. Britterna var mest aktiva, medan Sverige var bland de sista länderna i Europa som avskaffade slaveriet, 1847.

Slavhandeln – en lönsam affär (sid. 10–11)

Om slavhandeln och ekonomin. Den transatlantiska slavhandeln hjälpte till att göra Europa rikt och även Sverige tjänade pengar, bland annat på att sälja järn som användes till slavarbojor och vapen. Under 1700-talet var Sverige världens främsta järnexportör och Storbritannien var helt beroende av svenskt järn.

Arvet från slaveriet (s12)

Effekterna av det mänskliga lidandet och de ekonomiska, sociala och psykologiska följderna av slavhandeln ser vi än i dag, bland annat i agens rasism.

Slaveri idag (sid. 13–15)

Idag är slaveri förbjudet i hela världen men ändå tvingas miljontals barn, kvinnor och män till slavarbete varje dag. Här tar vi bland annat upp efterfrågans betydelse för förekomsten av nutida slavar. Vi berättar om de olika formerna av nutida slaveri och ger tips om hur eleverna själva kan bidra till kampen mot nutida slaveri.

Nedslag i slaveriets historia och Sveriges roll i den. (sid. 16)

En snabb historisk tillbakablick med viktiga datum i slaveriets historia, från den första svenska slavhandelsexpeditionen 1647 till 2007, då Sveriges regering erkände att Sverige varit delaktigt i den transatlantiska slavhandeln.

Övningar

Till skolmaterialet hör att antal klassrumsövningar. De kan användas tillsammans eller var för sig, beroende på hur mycket tid du vill använda. Övningarna tar dels upp det transatlantiska slaveriet och dels nutida slaveri och tvångsarbete, som skuldslaveri och trafficking för sexuella ändamål.

Utöver övning 1, som är tänkt som en inledning, behöver man inte göra övningarna kronologiskt. Anvisningar för hur övningarna utförs praktiskt finns i respektive PDF som kan laddas ner från www.mrdelegationen.se.

Övning 1: Sant eller falskt om slaveri då och nu

En inledande övning som hjälper dig att testa kunskapsnivån inför arbetet med slaveri då och nu. Den kan användas i helklass eller enskilt, görs muntligt eller skriftligt. Tanken är också att frågorna ska väcka intresse för ämnet.

Övning 2: Mänskliga rättigheter och den transatlantiska slavhandeln

Använd övningen för att ge eleverna större kunskap om FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Under det transatlantiska slaveriets dagar fanns inga internationella överenskommelser om våra grundläggande fri- och rättigheter. Kampen mot slaveri har bidragit till utvecklingen av de mänskliga rättigheterna som vi känner till dem i dag, då den var den första moderna folkrörelsen mot rasism och för mänskliga rättigheter. Övningen uppmuntrar eleverna till att fundera över vilka mänskliga rättigheter, i modern mening, som kränktes under den transatlantiska slavhandeln. De inspireras också till att reflektera över begrepp som frihet, jämlikhet, värdighet och rättvisa.

Övning 3: För eller mot det transatlantiska slaveriet?

Tanken med övningen är att låta eleverna ta del av och reflektera över de synpunkter som förekom i debatten för och mot slaveri under det transatlantiska slaveriets dagar. Den innehåller flera element, bland annat personkort som representerar ett antal nyckelpersoner som står för olika åsikter i debatten samt mål- och medelkort som speglar vilka metoder förespråkarna respektive motståndarna använde sig av. Övningen väcker många frågor, inte minst om arvet efter slaveriet och hur det transatlantiska slaveriet kan kopplas till rasism och diskriminering i dag.

Övning 4: Bildövningar

I bildövningarna utgår eleverna från starka bilder som väcker diskussion och eftertanke samt ge faktakunskap. Ett exempel är ritningen över afrikaner som är packade på skeppet Brookes. Här kan eleverna göra allt ifrån att faktiskt räkna hur många kidnappade afrikaner som trängdes i lastutrymmet, till att försöka tänka sig in i hur det kändes att vara en av de tillfångatagna eller diskutera varför motståndare till slaveriet använde sig av ritningen i sina kampanjer.

Övning 5: Triangelhandeln

Målet med den här övningen är att uppmuntra eleverna till att ta reda på hur triangelhandeln under den transatlantiska slavhandeln fungerade. Övningen ger också underlag till en skriftlig uppgift; att skriva en rapport till antislaverirörelsen som avslöjar sanningen om slavhandeln.

Övning 6: Arvet efter slaveriet

Målet med den här övningen är att eleverna ska reflektera över om och hur det transatlantiska slaveriet fortfarande påverkar oss. Dels handlar det förstås om politiska maktförhållanden och ekonomi mellan nationer och världsdelar. Det kan också finnas saker i elevernas vardag som kan kopplas till vad som hände under den transatlantiska slavhandeln. Det kan handla om allt från musik, mat och mode till politiska strömningar, rasism och diskriminering.

.....

Övning 7: Rätt, fel och förändring

Meningen med den här övningen är att eleverna ska fundera över hur en situation kan förändras. Till exempel genom att minska kundernas efterfrågan, ny lagstiftning eller internationella överenskommelser. Övningen utgår från autentiska berättelser om barn och unga som drabbats av nutida slaveri.

Kontaktuppgifter

Postadress: Vasagatan 8–10, 103 33 Stockholm
Telefon: 08 - 405 10 00
E-post: mrdelegationen@integration.ministry.se

Om oss

Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige är en statlig myndighet som arbetar sedan 2006 för att göra mänskliga rättigheter mer känt i Sverige. Delegationen ska verka fram till 2010 och arbetet leds av en ordförande och tio ledamöter med olika erfarenhet av att arbeta med mänskliga rättigheter. Till delegationen finns även experter från olika myndigheter i Sverige kopplade. Delegationens främsta uppgift är att stödja kommuner, landsting och statliga myndigheter i deras arbete med mänskliga rättigheter. Läs gärna mer på www.mrdelegationen.se.